

Na Teznem **POBOJI** 15.000 okostij

V nekaj tednih je bilo pobitih na tisoče ljudi.
(Foto: Dejan Javornik)

Sondiranje na Teznem pri Mariboru je pokazalo, da je tamkaj eno največjih povojnih grobišč v tem delu Evrope, zagotovo pa največje s hrvaškimi žrtvami – Vsega skupaj naj bi maja 1945 v protitankovskem jarku končalo 15.000 ustašev, četnikov, morda tudi kozakov – Vodja evidentiranja prikritih grobišč dr. Mitja Ferenc bi tam uredil spominski park

Na Teznem 15.000 POBOJI okostij!

Sondiranje na Teznem pri Mariboru je pokazalo, da je tamkaj eno največjih povojnih grobišč v tem delu Evrope, zagotovo pa največje s hrvaškimi žrtvami – Vsega skupaj naj bi maja 1945 v protitankovskem jarku končalo 15.000 ustašev, četnikov, morda tudi kozakov – Vodja evidentiranja prikritih grobišč dr. Mitja Ferenc bi tam uredil spominski park

MARIBOR, 9. AVGUSTA

Bager zakopje v mehko zemljo teznega gozda na obrobju Maribora. Enkrat, dvakrat, trikrat se na tla usuje zrahljani tovor, četrtič v njem tičijo človeške kosti in lobanje. Kakor so prhle, se v nekaterih še skrivajo smrtonosne krogle in jih povezujejo žice. Ujetniki so bili ob zadnji uri vkleknjeni. »Tukajšnje povojno grobišče je eno največjih v tem delu Evrope in zagotovo največje hrvaško,« pove dr. **Mitja Ferenc**, vodja evidentiranja prikritih grobišč v Sloveniji, profesor zgodovine na ljubljanski filozofski fakulteti. Številkam se izogiba, a prvotna, 15.000, naj bi bila mogoče celo prenizka. Večina žrtev je bila hrvaških domobranov, ustašev.

Pokopali mrtve in umrli

Kaj se je dogajalo v Teznem po osvoboditvi, je bilo seveda znano od začetka, torej davno pred letom 1999, ko so med gradnjo avtoceste odkrili ostanke 1179 trupel in jim tudi postavili spominsko znamenje.

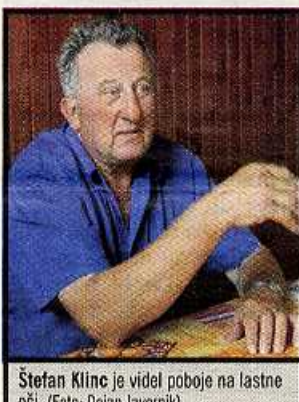
»Na tem območju so bila že v stari Jugoslaviji skladišča orožja. Nemci so potem zgradili še

Sondiranje (Foto: Dejan Javornik)

več barak. Tam so streljali po koncu vojne,« pripoveduje 71-letni **Štefan Klinc**, nekdanji poslanec v državnem zboru (1996–2000), iz bližnje Bohove. »Tokrat mi je bilo deset let. Na vaški cesti je bila straža, da ne bi kdo hodil gledat, zakaj poka, a otroci, radovedni, kakor smo bili, smo se izmuznili čez polja in prek žice. Kako smo bili neumni in kakšno srečo smo imeli – na oni strani so bile postavljene mine.«

Opiše, kaj so videli: »Okrog in okrog, tja do Ptujске ceste, pa prek do Dobrave je bil speljan

Štefan Klinc je videl poboje na lastne oči. (Foto: Dejan Javornik)

protitankovski jarek, mi smo mu rekli pancer linija (panzer je bil nemški tank iz druge svetovne vojne, op. a.). Globok je bil nekaj metrov. Ne vem, od kod so s tovornjaki pripeljali toliko ljudi, barak je bilo premalo, da bi vsi bivali v njih. Postavili so jih v vrsto in postrelili, pa streljali vanje še potem, ko so že ležali v jarku. Pobijanje je trajalo zelo dolgo, nekaj tednov. Vsi so kričali, ko so videli, kaj jih čaka. Ne vem, ali so bili do zadnjega vojaki, oblečeni so bili različno, nekateri napol goli. Živi so zasipali mrtve, nato je njih doletela enaka usoda.« Malo postane: »Jaz kot otrok nisem mogel verjeti, kaj delajo. Nisem mogel verjeti, kaj vidim.«

Prepovedani gozd

Franc Kozar, sokrajan Štefana Klinca, je bil ob likvidacijah star štiri leta: »Pulforturn smo rekli tamkajšnjim skladiščem.

Ustaše so naselili tja in so šli menda mirno spat. Niso vedeli, kaj bo z njimi naslednji dan. Dovolili pa so nam že takrat, da iz barak vzamemo kakšne stvari, recimo umivalnike. Ata je šel tudi ponj, pa je vzel še mene s seboj, čeprav sem bil pubec. Ali morda prav zaradi tega – da ne bi slučajno tudi njega zadržali tam.«

Tezenski gozd je še leta in leta po vojni ostal prepovedano območje, na enem delu je vojska obdržala magazin in postavila stražarnico. Na okoliških travnikih, ki so jim od nekdanj reki

fan Klinca. »Ponoči nismo smeli tam mimo, ne s konjem ne peš.«

Domačini so pozneje material za posipanje vaških poti izkopavali v gramoznici, menda

Krogla v vretencu (Foto: Dejan Javornik)

tre, globok v povprečju 3,8 metra: »Posmrtni ostanke so na globini od 1,5 do 2,5 metra. Leta 1999 smo 1179 ostankov trupel našli na dolžini 70 metrov, zato lahko sklepamo, da jih je tukaj od 12.000 do 15.000. Večina je Hrvatov, nekaj črnogorskih četnikov, preveriti pa moramo še domneve o kozakih, ki naj bi jih semkaj iz Gradca pripeljali Rusi.«

Izkopane kosti in predmete, predvsem jedilni pribor, ostanke čevljev, si ogleduje tudi Hrvat **Želimir Kužatko**, ob Mitji Ferencu soavtor knjige Prikrita

Kosti so spet zasuli. (Foto: Dejan Javornik)

Dr. Mitja Ferenc se v petek s sodelavci seli na Pohorje. (Foto: Dejan Javornik)

grobišča Hrvatov v Republiki Sloveniji ter predsednik odbora za raziskovanje in dokumentiranje pliberških (bleiburških) žrtev v Sloveniji. »Ovaj je zaklan, osim, ako ga niso rafaloma,« pokaže na lobanjo, ki je ni prevrtala krogla. Obrne se proti drugi, močno poškodovani: »Možda su ga mučili.« Događki na Teznem so bolj ali manj pojasnjeni. Krivec? Ustaši in četniki so se na Pliberškem polju v Avstriji predali Angležem, ti pa so jih izročili jugoslovanski vojski. Vojna se je končala, strasti so plamtele naprej. Konec koncev – mar v (slovenskem) narodu, na žalost, ne plamtijo še danes? Bager po sondiranju zakopje kosti nazaj v zemljo in sto metrov naprej izkopje nov jarek. Spet kosti, znova jih zasuje. »Več let bi trajalo, da bi vse izkopali in pokopali v skupni grobnici,« pove zgodovinar Mitja Ferenc. »Najbolj smiselno bi bilo tukaj urediti park spomina.«

Sondiranje bodo nadaljevali jutri na Pohorju. **Domen Mal**

Ustaši, četniki, morda kozaki

Delavci Pogrebnege podjetja Maribor so včeraj s sondiranjem našli osem lokacij povojnih pobojev brez sojenja. Z Dobrave so se zatem preselili v tezenski gozd na obeh straneh avtoceste. »Naš namen je potrditi obstoj grobišča in njegovega obsega,« pojasnjuje Mitja Ferenc. Po današnjih ugotovitvah naj bi bil protitankovski jarek dolg približno 800 metrov, širok štiri me-

Zlati zobje najbrž pripadajo svojo pobilega vojaka. (Foto: Dejan Javornik)

Amerika, so otroci pasli krave, za kaj več so bila potrebna dovoljenja. »Še leta 1960 ali 1965 smo morali prositi za tako imenovano dozvolilo, da smo lahko šli v gozd grabiti listje, na začetku nas je pri tem spremljal vojak,« se spominja Šte-

Častni pliberški vod

Hrvaško združenje Častni pliberški vod zahteva od hrvaške vlade, naj s Slovenijo podpiše dogovor o izkopavanju in zaznamovanju hrvaških množičnih grobišč na slovenskem ozemlju. Prav tako naj bi po mnenju združenja obe sosedni našli rešitev za naknadni pokop posmrtnih ostankov. Hrvaški sabor je leta 1995 razglasil 15. maj za dan pliberških žrtev. Na ta dan se Hrvati spominjajo rojakov, ki so bili ob koncu druge svetovne vojne pobiti na območju današnje Slovenije in južne Avstrije.

Neme priče zgodovine (Foto: Dejan Javornik)

Eksekucija

Pripadnike jugoslovanskih kvizlinških formacij in njihove družinske člane so po drugi svetovni vojni maja 1945 množično pobijali posebni eksekucijski vodi tedanjega Komiteja narodne osvoboditve Jugoslavije (KNOJ) in pripadniki komunistične tajne policije OZNA. Območje Teznega je bilo prizorišče enega največjih zločinov proti človeštvu po uradnem koncu druge vojne vihr.